

Medzinárodný náučný chodník Nivou Moravy

V Devíne pri sútoku riek Morava a Dunaj dňa 12. júla 1996 slávnostne otvorili prvý informačný chodník v inundačnom území rieky Morava.

Lužná krajina v okolí rieky Morava, do r. 1990 prísne strážené pohraničné pásmo, bola z hľadiska výskytu jedinečne zachovanej prírody zaradená r. 1992 medzi medzi-

národne významné vtáče oblasti (BirdLife International) a r. 1993 do zoznamu mokradí chránených Ramsarskou konvenciou. V snahe o zachovanie tohto unikátneho územia, ktorého návštevnosť každoročne stúpa, vznikol z podnetu miestneho úradu v Devínskej Novej Vsi a Správy CHKO Záhorie spo-

ločný projekt náučného chodníka (NCH) Nivou Moravy. Cieľom jeho tvorcov je zvýšiť informovanosť miestneho obyvateľstva, ako aj mnohých zahraničných turistov a cykloturistov o jedinečnosti a význame nivy rieky Morava, potrebe jej ochrany a zachovania. Príprava a realizácia projektu trvala rok a je výsledkom vzájomnej spolupráce piatich miestnych úradov (Devín, Devínska Nová Ves, Zohor, Stupava, Vysoká pri Morave), ako aj rakúskej pobočky WWF (Svetového fondu pre ochranu prírody), mimovládnej organizácie Rybárik, Správy CHKO Záhorie, Správy Povodia Dunaja, odborníkov zo SAV a PRIF UK. Hlavným organizátorom projektu bola nadácia Daphne a hlavným sponzorom Americké mierové zbory (U. S. Peace Corps).

Náučný chodník s celkovou dĺžkou 23 km sa začína v Devíne pod hradom, pokračuje pozdĺž cyklistickej cestičky popri rieke Morava až do Vysokej pri Morave. Na štyroch prístupových cestách sú umiestnené vstupné tabule (v Devíne, Devínskej Novej Vsi, Devínskom jazere a vo Vysokej pri Morave) a na celej trase sa nachádza 16 informačných tabulí. Poskytujú návštevníkom údaje o geológii

Náučný chodník "Nivou Moravy"

1. Sútok Moravy a Dunaja
2. Zaplavované jazierka pri Devíne
3. Xerotermné rastlinné spoločenstvá
4. Veľkomoravské hradiská v Devíne a Devínskej Novej Vsi
5. História Devínskej Novej Vsi
6. Slovansko-avarské pohrebiská
7. Fauna nivy Moravy
8. Mŕtve ramená
9. Ryby rieky Morava
10. Rieka Morava
11. Prečo je potrebné zachovať aluviálne lúky?
12. Vtáky nivy Moravy
13. Ochrana prírody
14. Lužné lesy
15. Regulácia rieky
16. Ľudia a rieka

a histórii, o rastlinách i živočíchoch, ako aj o potrebe ochrany tohto celosvetovo významného územia, ktoré je svojimi lúkami, lesmi a riečnymi ramenami unikátne v strednej Európe. Autormi textov na tabuliach sú odborníci z rôznych vedných odborov. Tvar a grafickú úpravu tabúľ navrhol akad. mal. Viktor Hulík.

Projekt bude mať medzinárodné (alebo viacnárodné) pokračovanie. Rakúski partneri z WWF a mimovládnej ochranárskej organizácie Distelverein plánujú viesť náučný chodník rakúskou stranou rieky

Morava, odkiaľ by mal prejsť až do Českej republiky. Tým by sa vytvoril symbolický základ trilaterálnej prírodnej rezervácie v nive rieky Dyje a Morava.

Unikátnosť náučného chodníka Nivou Moravy je nielen v jeho polohe, ale aj vo vzácnnej spolupráci miestnej samosprávy s mimovládnymi organizáciami a štátom a v poslednom rade aj v trojjazyčných informáciách na tabuliach – v slovenčine, nemčine a angličtine.

Katarína Zlochová

Hodnotenie krajiny

Smernice pre hodnotenie vplyvov na krajinu a jej obraz (Guidelines for Landscape and Visual Impact Assessment), 1995. London, Glasgow, Weinheim, New York, Tokyo, Melbourne, Madras, E & FN SPON, 123 s.

Jednou z najzložitejších častí posudzovania vplyvov na životné prostredie, ktorú vyžaduje aj náš zákon NR SR č. 127/1994, je hodnotenie vplyvov na krajinu a jej obraz (krajinných a vizuálnych vplyvov).

Príručka o hodnotení vplyvov na krajinu, ktorú r. 1994 vydala National Environmental Protection Agency (USA), vychádza z učebnice krajinej ekológie Formana a Godrona (1984). Títo autori krajinu ponímajú ako priestor interagujúcich ekosystémov a pri hodnotení krajinných vplyvov sa zameriavajú na reakcie ekosystémov na rôzne zásahy človeka.

Autori britskej príručky (z Institute of Environmental Impact Assessment a The Landscape Institute) vychádzajú z britského prístupu ku krajine, jednak ako k predmetu krajinného plánovania (t. j. ako priestoru foriem využívania zeme) a zároveň ako k obrazu krajiny (holistickej celostnosti). Takýto prístup sa prejavuje aj v našom zákone, ktorý rozlišuje krajinu (využívanú človekom, t. j. priestor, ktorý vyplňajú rôzne prírodné a antropogénne prvky) a krajinnú scenériu (krajinný obraz).

Krajinnými vplyvmi autori tejto prí-

ručky rozumejú priame zmeny v prvkoch krajiny (napr. zmenu oráčiny na zastavanú plochu), v jej celkovom charaktere (t. j. vo vzorci priestorovej mozaiky rôznych foriem využívania zeme) v regionálnom a lokálnom meradle a zmeny v špecifických hodnotách krajiny (vo význačných krajinných typoch, chránených územiach a ich kultúrnym význame). Vizuálne vplyvy vzťahujú výlučne na výhľady v krajine a na pôsobenie zmien vo výhľade (v krajinej scéne) na ľudské vnímanie. Rozlišujú sa priame zmeny vo výhľade prienikom cudzieho prvku, narušením krajinného obrazu, čo pôsobí na reakcie pozorovateľa a zmeny vizuálnej atraktívnosti. Krajinné a vizuálne vplyvy sa nemusia prekrývať. Nový prvok v priemyselnom areáli môže byť z hľadiska krajiny bezvýznamný, z vizuálneho však podstatný. To je ale krajinný prípad, väčšinou oba vplyvy súvisia a musia sa hodnotiť spoločne. Zdroje týchto vplyvov sú rôzne. Môžu to byť zmeny vo využívaní zeme, ťažba nerastných surovín, zalesňovanie i odvodňovanie, rozvoj infraštruktúry, výstavba rôznych objektov, ale aj zmeny v manažmente využívania zeme, napr. intenzifikácia poľnohospodárskej výroby. Vplyvy sa menia aj v jednotlivých fázach projektu – počas prípravy, výstavby, prevádzky, sanácie stavby a rekultivácie územia. Význam krajinných a vizuálnych vplyvov je funkciou citlivosti dotknutej krajiny, vizuálnych receptorov a veľkosti očakávaných zmien. Pojem citlivosť zahŕňa relatívnu hodnotu krajiny a jej toleranciu voči zmene. Kombináciou citlivosti krajiny a veľ-

kosti zmeny získame informáciu o významnosti vplyvu.

Hodnotenie krajinných a vizuálnych vplyvov je dôležitou zložkou krajinného plánovania a súčasťou procesu, v ktorom sa hľadá najvhodnejšia "environmentálna forma" rozvoja územia. Krajinné plánovanie pozostáva z viacerých krokov. Je to identifikácia podstaty "prijímajúceho" (projekt) životného prostredia, identifikácia a mapovanie všetkých environmentálnych informácií, lokalizácia, veľkosť a usporiadanie každého variantu rozvoja z hľadiska jeho environmentálnej formy, návrh využívania zeme ("krajinná stratégia") z hľadiska prevencie konfliktov, zmiernenia vplyvov a environmentálnej vhodnosti, porovnanie variantov a ich environmentálna preferencia, vypracovanie krajinného plánu pre preferovaný (podľa nášho zákona optimálny) variant alebo variant, ktorý je plánovacou formou praktického fungovania krajinej stratégie, správa o hodnotení krajinných a vizuálnych vplyvov.

Všeobecné princípy hodnotenia krajinných a vizuálnych vplyvov sú nasledujúce: konzistencia koncepcií hodnotenia (ak sa robia oddelene), pokrytie všetkých očakávaných významných vplyvov, spoľahlivosť stanovenia citlivosti krajiny a vizuálnych zdrojov, hodnovernosť odhadu významnosti vplyvov (vyváženie faktorov a hodnotenia, jasný opis metód), účinnosť navrhovaných opatrení, zrozumiteľnosť správy pre verejnosť.

Texty doplnia zoznam skratiek, výkladový slovník, zoznam použitej a odporúčanej literatúry, kategórie činností podľa prahov, indikačné kritériá prahov, subjekty posudzovania, kritériá hodnotenia kvality dokumentácie, zoznam vyhlášok o posudzovaní vplyvov, smernice na použitie metód hodnotenia vizuálnych vplyvov (fotomontáže a počítačové techniky) a index.

Ministerstvo životného prostredia SR už vydalo 11 príručiek pre rôzne aspekty posudzovania vplyvov. Pripravuje sa aj príručka pre hodnotenie vplyvov na krajinu a jej obraz. Britská publikácia bude pri tejto práci vhodným vodidlom. Zároveň ukazuje miesto krajinného ekológa v posudzovaní vplyvov a je cenným príspevkom pre krajinné plánovanie i pre strategické hodnotenie vplyvov.

Ján Drdoš